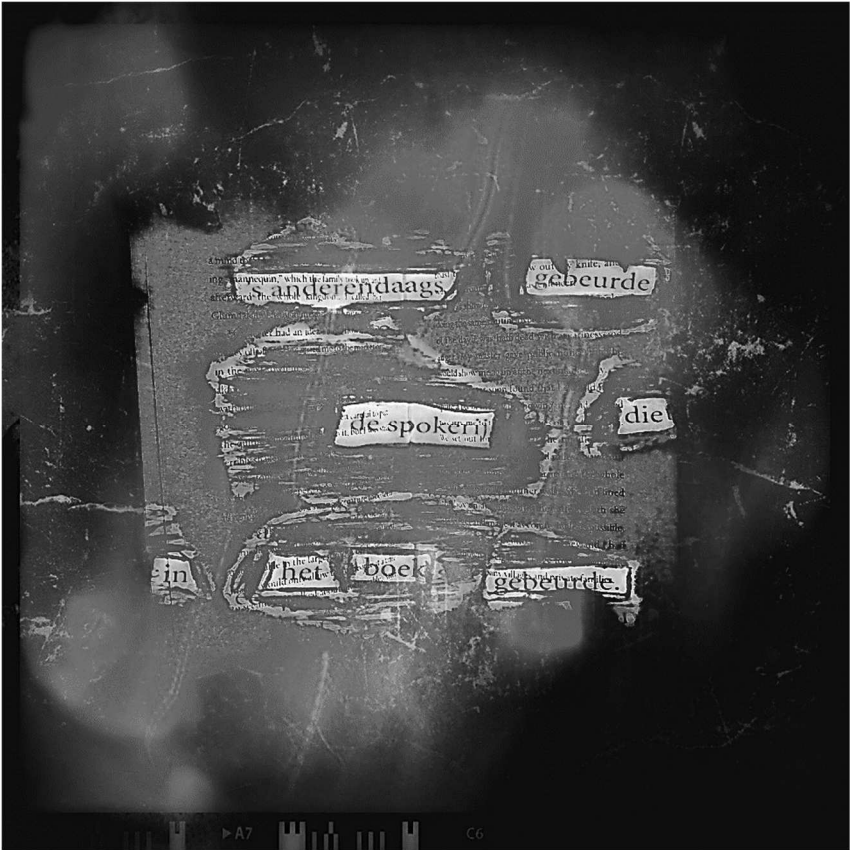

Sagen & Legendes uit het Denderland

Sagen & Legendes uit het Denderland

door de Storytellers van Aalst

Patrick Bernauw (samenstelling)

Nele Bruynooghe

Wannes De Craene

Claire De Lombaert

Glenn Govaert

Wieland Heymans

Marc Lonneville

An Staels

Isabelle Tolleneer

Yoline Van De Keere

Veerle Van Vaerenbergh

© 2019, de auteurs & de Storytellers

Cover: Patrick Bernauw

www.inter-actief.be (Storytellers) – storytellers@inter-actief.be

www.woordaanslag.blogspot.be (Literaire Creatie / Cursus Schrijven)

Deze POD-uitgave werd gefaciliteerd door www.mijnbestseller.nl

NUR 309

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Deze uitgave kwam tot stand met de steun van de Erfgoedcel Denderland en de Vlaamse overheid:

Vlaanderen
verbeelding werkt

Inleiding

Daar droomde ik nu al jaren van... een boek maken over de sagen en legenden uit de Denderstreek. Ik verzamel al een leven lang de meest uiteenlopende volksvertellingen, van klassieke vertelsels tot moderne urban legends, en heb ze ook regelmatig verwerkt in mijn boeken. Maar om echt te kunnen boeien en nog relevant te zijn in deze 21ste eeuw mogen we ons niet beperken tot een loutere 'hervertelling'. Al die verhalen zijn al eens verzameld geweest en herverteld. Om ze relevant te houden voor lezers van nu is een brede waaier van stemmen en invalshoeken nodig.

Een ideaal project voor wat vroeger de 'literaire creatie' heette, en momenteel bekend staat als de opleiding 'schrijven', aan de Academie voor Podiumkunsten van Aalst... Maar om een project van die orde tot een goed einde te brengen, heb je een sterke schrijversklas nodig. In het verleden waren we er met de literaire creatie al meerdere keren in geslaagd een dergelijke onderneming succesvol af te ronden: de collectieve eindwerken *Berichten uit Utopia* (2016) en *Een Gids voor Utopia* (2018) spreken voor zich. Eerder al was wat begon als een collectief eindwerk uitgemond in een heel mooi solo project: *De Geest van Pee Klak* (Els Vermeir). En voor de rest gebeurde het ook al eens dat de mayonaise niet pakte.

Door een gunstige samenloop van omstandigheden wist ik in mei 2018 al dat ik in het schooljaar 2018-2019 zou kunnen beschikken over twee sterke schrijversklassen. En dus besloot ik de gok te wagen en opnieuw een subsidie aan te vragen bij de Erfgoedcel Denderland, om daar een boek *Sagen en legenden uit het Denderland* mee te maken.

De subsidie werd toegekend, en de mayonaise pakte. Het resultaat van onze noeste arbeid hou je nu in de handen. Of kun je ergens in het Denderland meemaken, want de mayonaise pakte zo goed dat er ook liedjes van kwamen, en teksten die erom smeekten op de planken gebracht te worden. Met alle theatrale gevolgen vandien.

De opdracht voor dit collectief eindwerk was eenvoudig: gebruik de sagen en legenden uit het Denderland – zijnde Aalst, Denderleeuw, Erpe-Mere, Lede en Ninove – om daar jouw hoogstpersoonlijk lite-

rair ding mee te doen. Hervertellingen zijn oké, zo lang er maar een schrijvershart klopt onder de woorden. Gebruik je de plaatselijke folklore liever als inspiratiebron, ook goed. Schrijf je poëzie, pen dan jouw poëtische versie neer van een thema dat tot ons plaatselijke immaterieel erfgoed behoort. Komen er drama's van, dan zullen die eveneens op gejuich onthaald worden. Waag je je aan een moderne urban legend? Plant je misschien liever het zaadje voor een fonkelnieuwe legende van het Denderland? Laat maar komen!

In eerste instantie kwam het erop aan research te doen. Elders wordt een uitgebreider bronvermelding opgenomen in dit boek, maar hier volgen alvast enige *highlights*. Het *Oost-Vlaams sagenboek* (Davidsfonds, 2006) in de reeks *Op verhaal komen*, van professor Volkskunde Stefaan Top, werd een onmisbare compagnon. Nogal wat auteurs gingen ook rondneuzen op de Volksverhalenbank (www.volksverhalenbank.be). *Mysterieus Vlaanderen* (Davidsfonds 2008) van Robert Declerck, Margit Sarbogardi en Willy Schuyesmans leverde de inspiratie voor een groepswork binnen het collectief project, rond *De Wortel van Ninove*. Op het internet, meer bepaald de website www.volksverhalen.be is een heel leuke sagen- en legendenverzameling te vinden, die aan de basis lag van een ander groepswork: *De Duivel in Denderleeuw, Variaties op een Thema*.

Ook een ferme steun in de rug kregen we van de Erfgoedcel Denderland zelf. Eerst en vooral is daar de digitale erfgoedbank van de erfgoedcel: www.madeindenderland.be – met o.a. een audio en video afdeling. Maar wat meer is: je vindt hier ook een geweldig digitaal krantenarchief van het stadsarchief van Aalst. In het verleden werd er in die kranten ook al eens aandacht geschonken aan sagen en legenden, en dan kom je bijvoorbeeld uit bij een *Mahomet*. De erfgoedcel bezorgde ons ook een aantal teksten en brochures uit de eigen verzameling, waaronder *Kludden en andere verhalen* (Marc Gielens, eigen beheer, 1999).

In zijn *Commentaar* bij het *Oost-Vlaams sagenboek* schetst Stefaan Top enkele thematische krachtlijnen: geesten à *volonté* in onze volksvertellingen, de doden zijn onrustig en zorgen voor beangstigende ontmoetingen; wie het over spoken heeft, moet het natuurlijk ook over de Dood hebben en hoe je die – al was het maar tijdelijk – te slim af kunt zijn; hoed je voor weerwolven en daarmee verwante kwelgeesten als Kludde of Kledden; heksen komen tot ons, al

dan niet in min of meer feeëriek gedachte: in het land van Waas kennen ze Gyptenassen, wij hebben Gipenessen; tovenaars zoals de 'framassons' (de *franc maçonnerie* had blijkbaar niet zo'n goeie naam) beschikken over merkwaardige toverboeken; pastoors en paters nemen het op tegen het Kwaad, en binnen het Denderland speelt het klooster van Affligem daarin een centrale rol. De Duivel en zijn trawanten vind je overal en dus ook bij ons, en om een of andere reden sprak de Duistere ten zeerste tot de verbeelding van beide schrijversklassen. En dan zijn er nog de historische sagen, die expliciet verwijzen naar historische personen en feiten, zoals bijvoorbeeld Tist de Wrijver uit Lede... waarbij een van ons zelfs een klein genealogisch onderzoek startte.

Zodra we zicht kregen op het materiaal waarover we konden beschikken, rees de vraag hoe dit precies te presenteren. Per deelgebied? Alfabetisch volgens de naam van de auteur? Uiteindelijk hebben we ook hier voor 'veelzijdigheid' gekozen om zodoende nogmaals de vele 'literaire facetten' die aan bod komen te accentueren. Waarmee ik bedoel dat ik bij de samenstelling van dit boek geprobeerd heb zoveel mogelijk afwisseling te brengen in genre (lied, gedicht, verhaal), locatie (Aalst, Denderleeuw, Erpe-Mere, Lede, Ninove) en auteur.

Rest mij nog alleen je veel leesgenot & huiveringen van allerlei aard toe te wensen met deze vertellingen uit de schemerzone, met respect voor jou geselecteerd.

Patrick Bernauw, 25 april 2019

Inhoud

Schemerzone	13
Respect	16
De Duivel in Denderleeuw (1) De Duivel en de boom.....	24
De Bloedkoesj	26
De legende van de Zuster-Bewaarsters	29
Een meers in de zomer vol klaverzoet	32
De Dikke Linde van Aaigem	34
De soldaat en de Duivel.....	41
De Dood zat in de perenboom.....	48
Mahomet.....	53
De koude is wit.....	54
Jozef wacht op een teken.....	62
Kludde met zijn vel	68
De Duivel in Denderleeuw (2) De koster.....	73
Koekeloereman	77
Het verzoek van de molenaar.....	80
Zeven zwevende teven.....	89
De Gipenessen.....	90
De Ninovietse Wortel: de poortwachter	91
De Ninovietse Wortel: de wortel.....	93
De Ninovietse Wortel: de ezel	95
De Ninovietse Wortel: de Ninovieter	96
De zingende kat van d'Oude Melodie	99
De man met het toverboek.....	104
Vuile Jeanette	109

Tist de Wrijver	116
De Griet van 't Kruis.....	126
De Duivel in Denderleeuw (3) De vrouw van de goudsmid.....	128
Vlinder.....	132

De stiftgedichten tussendoor zijn van de hand van Patrick Bernauw en werden gemaakt op basis van bladzijden uit het *Oost-Vlaams sagenboek* van Stefaan Top.

Bronnen

De Duivel in Denderleeuw:

www.volksverhalen.be/denderleeuw_muziekmakendeheksen

De Bloedkoesj:

www.madeindenderland.be – *Aalstersche vertellingen door Petrus Van Nuffel*, De Gazet van Aalst, 1 februari 1969.

De legende van de Zusters-Bewaarsters:

www.inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/140025
Website Historische stadskern van Ninove – inventaris archeologisch erfgoed / archeologische zone.

Een meers in de zomer vol klaverzoet:

Mededelingen van de Heemkundige Kring van Mere (Jg. XII, Nr. 1), De duivel veranderde zich in een paard, door Paul Stuyvers.

De Dikke Linde van Aaigem:

www.madeindenderland.be – *Van heksen, toveressen, kleddes, dwaallichten, jipenessen, de maar, de Zwarte Hand en ander duivels gebroed*, door P.J. Henderickx, De Voorpost, 3 juni en 8 juli 1977.

De soldaat en de Duivel:

Kludden en andere verhalen, Marc Gielens (eigen beheer, 1999).

De Dood zat in de perenboom:

Het Wonder Gerucht, *Nederlandsch volksverhalenboek*, Ko Van Der Laan (Bigot & Van Rossum, z.d.).

Mahomet:

www.madeindenderland.be – *De gouden Mahomet uit Lede, Schellebelle en Wanzele* – vertellers Grepdon F. en Vereecken C.

De koude is wit:

Het spook van Aalst, legende – door Petrus Van Nuffel, in *Het Belfort*, jaargang 5 (1890)

www.dbnl.org

Jozef wacht op een teken:

www.heemschutlede.be – *Maria Zoete Nood Gods te Lede*, H. Töpke.

Kludde met zijn vel:

www.volksverhalenbank.be

Vlaamsche sagen uit den volksmond, door Alfons De Cock, Vlaamse bibliotheek, 1921.

De Koekeloereman:

Op verhaal komen, Oost-Vlaams sagenboek, van Stefaan Top, Davidsfonds 2006.

Het verzoek van de molenaar:

www.volksverhalenbank.be – oorspronkelijke titel: *De Duivel beetgenomen*.

Zeven zwevende teven:

Kludden en andere verhalen, Marc Gielens (eigen beheer, 1999).

De Gipenessen:

Kludden en andere verhalen, Marc Gielens (eigen beheer, 1999).

De Ninovietse Wortel:

Mysterieus Vlaanderen, door Robert Declerck, Margit Sarbogardi en Willy Schuyesmans (Davidsfonds, 2008).

www.volksverhalenbank.be

De zingende kat van d'Oude Melodie:

Kludden en andere verhalen, Marc Gielens (eigen beheer, 1999).

De man met het toverboek:

Op verhaal komen, Oost-Vlaams sagenboek, van Stefaan Top, Davidsfonds 2006.

www.ninove.be/geschiedenis

Tist de Wrijver:

Baptist de Wrijver van op de Vogelenzang, door Hubert Topke (Brochure Erfgoeddag 2017, Culturele Raad – gemeente Lede).

Mondelinge vertellingen, bewaarde documentatie, stamboom en fotomateriaal Remi Govaert en Emilienne Van Den Eynde.

www.inflandersfields.be – database gesneuvelde oud-strijders, soldaat nr. 123/2567.

De Griet van 't Kruis:

Kludden en andere verhalen, Marc Gielens (eigen beheer, 1999).

www.madeindenderland.be – *Van heksen, toveressen, kleddes, dwaallichten, jipenessen, de maar, de Zwarte Hand en ander duivels gebroed*, door P.J. Henderickx, De Voorpost, 3 juni en 8 juli 1977.

Schemerzone

An Staels

Zwarte katten, magische trollen, framassons en tovenaars,
heksen, padden, toverspreuken, bezemstelen en meer fraais

In deze donkere schemerzone
waar de bakens onvindbaar zijn verplaatst
verlaat ik me op de maan en de sterren.
Ben ik toch te ver – verloren – gegaan?

Ik maak de overgang naar later maar ook eerder komt terug.
Ik voel me vallen zonder houvast, duikelend van berg en brug.

In deze donkere schemerzone
zoek ik naar verlichting van mijn gemoed.
Bestaat de spreuk die mij bevrijden zal
of wacht een lot dat niemand veranderen kan?

Ik vind de sleutel van dit doolhof, struikelend dan ook de baan
die me weg leidt van mijn angsten, spijt en piekerend bestaan.

In deze donkere schemerzone
waar niks voelt zoals het eigenlijk moet,
val ik niet langer vrij naar beneden,
ben ik stoer en sterk, vervuld van moed!

stonden daar veel mensen
de en bleef maar duren en
elk moest zijn toer afwachten
dat duur-

in plaats van te wachten
gaat hij voort

gaat hij daar levers een weg in
En waar hij overal geweest is, weet ik
niet en kon hij zelf niet zeggen.

van de alf geleid was
hij,